

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Esitetty malli, jossa vastuu on kunnan työvoimaviranomaisella, on kannatettava, mutta tulee varmistua siitä, että rahoitus suuntautuu kuntiin, joihin uusia maahan muuttaneita henkilöitä siirtyy ja siten tarve kotoutumiskoulutuksille on olemassa. Rahoituksen ei tulisi kohdistua siis pelkästään vieraskielisyyskertoimen perusteella, vaan sen tulisi huomioida nimenomaan uudet, kotoutumiskoulutuksen tarpeessa olevat maahan muuttaneet.

Koko- tai osa-aikaisen työskentelyn mahdollistaminen kotoutumiskoulutuksen rinnalla on järkevää.

Kotoutumiskoulutukselle esitetään kielellisten tavoitteiden lisäksi muitakin tavoitteita. Kielellinen tavoite on selkeä, mutta muiden tavoitteiden osalta on syytä tarkentaa.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Esitys vastaanottoon varautumisen korvauksen poistamisesta vaarantaa erityisesti pienten kuntien mahdollisuutta vastaanottaa kiintiöpakolaisia. Jo nykyisen säädännön mukainen 4–8 kuukauden aikarajoitus on haastanut niissä tapauksissa, joissa ryhmän vastaanotto on kunnasta johtumattomista syistä pitkittynyt. Näissä tapauksissa kunnille on voinut jäädä maksettavaksi vastaanottoon varautumisen kuluja, joka aiheuttaa yllättäviä ja ennakoimattomia talousvaikutuksia. Vastaanottoon varautumisen kustannukset tulisi jatkossakin korvata, jotta kuntien vastaanoton mahdollisuudet jatkuvat.

Vastaanottoon varautumisen kustannusten korvausten poistaminen voi ohjata kuntia siihen, että vastaanottoon ei varauduta, vaan perushankinnat jäävät hyvinvointialueiden vastuulle täydentävänä toimeentulotukena myönnettäväksi.

Laskennallisiin korvauksiin on kohdistunut jo huomattavia leikkauksia edellisessä uudistuksessa, joten tässä esityksessä tasoleikkauksesta tulisi luopua.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Sinänsä oman vastuun korostaminen on kannatettavaa ja vaatii uudenlaista työtettä ohjaustyötä tekeviltä ammattilaisilta. Pelkkä omatoimisuus ja aktiivisuus ei kuitenkaan riitä, jos peruspalveluiden kyky vastaanottaa vieraskielisiä asiakkaita on puutteellinen, ja vastuuta ohjauksesta ja neuvonnasta halutaan siirtää kotoutumispalveluille.

Erityisesti Suomeen saapuvissa kiintiöpakolaisissa on henkilöitä, joilla on puutteellinen kielitaito sekä luku- ja kirjoitustaito. Omatoimisuuden ja velvoittavuuden rinnalla tulisi nähdä se tosiasia, että Suomen kotoutuja-asiakkaat tulevat hyvin erilaisista taustoista ja yksilölliset tarpeet tulisi huomioida myös palveluita suunnitellessa. Kielen oppimisen polku voi olla pitkä, ja yhdenvertaisten palveluiden turvaamiseksi työn tekemisen tapaa tulisi uudistaa, jotta palveluilla on valmius ottaa vastaan myös silloin, kun asiakkaan kielitaito, digitaidot tai yhteiskuntatietämys haastavat palvelujärjestelmässä liikkumista.

Tavoitteiden selkeyttämisellä tavoiteltu kuntien toimintatapojen yhdenmukaistaminen on kannatettavaa.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Viranomaisten välisen yhteistyön selkeyttäminen ja velvoittaminen lain tasolla on toivottavaa, ja sen pitäisi sisältää kuntien ja työvoimaviranomaisen lisäksi myös hyvinvointialueet, Maahanmuuttovirasto, Kela sekä Digi- ja väestötietovirasto. Kokonaisuuden tehostaminen vaatii sen, että jokainen viranomainen kantaa oman ohjaus- ja neuvontavastuunsa ja maahan muuttaneet saavat palvelua niistä vastaavilta viranomaisilta. Jos kunnalle haetaan säästöjä tehtäviä vähentämällä, niin aidosti säästöjä toisi se, että jokainen taho vastaisi omista palveluistaan.

Kotoutumissuunnitelman ja palvelutarpeen arviointiin liittyvän alkuhaastattelun tekeminen samalla tapaamisella tuo vain näennäistä säästöä, ja sillä perusteella yli 18-vuotiaasta maksettavaa laskennallista korvausta ollaan leikkaamassa. Tosiasiallisesti jo nyt työnhakija-asiakkaille usein alkuhaastattelu ja kotoutumissuunnitelma tehdään samalla tapaamisella, eikä kaavailtu muutos tällaisenaan tuo oikeita säästöjä. Työvoiman ulkopuolisten osalta taas palvelutarpeen arvion aikana voi ilmetä sellaisia asioita, jotka vaativat verkoston kokoamista ennen kotoutumissuunnitelman laatimista ja näin näiden niputtaminen yhdelle tapaamiselle on mahdotonta ja sekä asiakkaalle että ammattilaiselle raskasta.

Muut huomiot

Ns. Tanskan mallin kautta on saatu tutkimustietoa pidemmältä ajalta siitä, millaisia pitkäaikaisvaikutuksia ”Työ ensin”- ajattelusta voi seurata. Tanskassa tehdyn tutkimuksen mukaan varhainen työssä käyminen nostaa tuloja ja työllistymisastetta vain aluksi, mutta kolmen vuoden päästä maahan saapumisen jälkeen positiivinen vaikutus oli hävinnyt kokonaan. Syyksi

tutkimuksessa on nimetty mm. se, että työnteke on karsinut kielen opetukseen osallistumisen mahdollisuuksia.

Työnteke ei saisi olla lyhyellä tähtäimellä ainoa tavoite ja kotoutumisen mittari, vaan pitäisi huomioida kotoutuminen laajana kokonaisuutena, johon työllistymisen lisäksi kuuluu kielen oppiminen, kuulumisen kokemus ja tarvittava tieto, taito sekä toimintakyky uudessa yhteiskunnassa toimimiseen. Tämä luo pitkällä tähtäimellä vahvemman pohjan kotoutumiselle ja pysyvään työmarkkinoille kiinnittymiseen. Työn rinnalla täytyy siis nähdä muiden osa-alueiden tärkeys ja aktiivisesti edistää niin hyviä väestösuhteita kuin kahdensuuntaista kotoutumista. Myös työn perässä muuttaneiden kielen oppimisen ja yhteiskuntaorientaatioon osallistumisen mahdollisuuksia tulisi edistää.

Laista esitetään poistettavaksi 49§ ja 50§, jotka koskevat hyvinvointialueen tehtäviä kotoutumisen edistämisessä. On totta, että tehtävistä säädetään omissa laeissaan, mutta on tärkeää, että myös kotoutumislaisissa säilyy kirjaus siitä, että hyvinvointialueilla on huolehdittava siitä, että sen palvelut soveltuvat myös maahan muuttaneille. Kuntien ja hyvinvointialueiden työnjaossa on vielä suuria haasteita, ja hyvinvointialueen vastuu ja velvollisuus tulisi näkyä myös laissa kotoutumisen edistämisestä.

Kuusisto Raisa
Kuusamon kaupunki